

Nuoren työvoiman ammattikasvatus

Ylijohtaja, prof. AARNO NIINI
Kauppa- ja teollisuusministeriön
ammattikasvatusosasto

Ammattikasvatusmuodot meillä

Ammattikoulutuksen yleisimmät menetelmät ovat koulumuotoinen ammattikasvatus, työpajassa annettu ammattioppi ja erityisesti pienempää taitoa edellyttäviin tehtäviin myös kurssimuotoinen opetus.

Meillä on, päinvastoin kuin useimmissa Keski-Euroopan tai Skandinavian maissa, koulumuotoinen ammattikasvatus vanhaan saanut suhteellisen laajat mittasuhteet. Mestarin luona annettu oppi ja siihen liittyvä, koulussa annettu tietopuolinen opetus on tosin paljon vanhempi, jo v. 1842 myös lainsäädännöllä vahvistettu kasvatusmuoto. Tämä menetti kuitenkin elinkeinovapauden voimaantultua vähitellen merkityksensä, kun elinkeinon harjoittajalta itseltäänkään ei enää vaadittu ammattitaitoa. Ensimmäinen kokopäiväinen ammattikoulu — ammatteihin valmistava koulu pojille Helsingissä — aloitti toimintansa jo viime vuosisadan puolella ja sen jälkeen ovat tämän tyyppisten koulujen luku ja niiden oppilasmäärät jatkuvasti kasvaneet. Oppisopimuslain voimaantulo v. 1924, jolla työpajakoulutusta mestarin luona uudestaan pyrittiin elvyttämään, ei enää tilannetta muuttanut.

Koulumuotoisen ammattikoulutuksen kehitys sotien jälkeen.

Ammattikoulujen kehitystä viime sotien jälkeen kuvaavat taulussa 1 esitetyt luvut oppilasmääristä. Tauluun on otettu mukaan myös kotiteollisuuskoulut ja erilaiset kotitaloudelliset oppilaitokset, sillä kirjoituksen tarkoitus on käsitellä koulutusta teollisuuden, rakennustoiminnan, käsityöammattien ja ravintotalousammattien alalla, eli niillä aloilla, joissa annet-

tavaa työntekijäasteista koulutusta yleisesti on totuttu nimeämään ammattikoulutukseksi. Näinollen jäävät maatalous, kauppa, terveydenhoito ym. alat ja niillä annettu koulutus käsittelyn ulkopuolelle.

Vuoden 1958 lainsäädäntö ja sen toteutuminen.

V. 1958 ammattikoululainsäädäntö uudistettiin siten, että ammattiopetuksen järjestäminen tietyssä laajuudessa säädettiin kuntien velvollisuudeksi. Tätä toimenpidettä oli jo odotettu v. 1947 laaditun ammattikasvatuksen kehittämisen 10-vuotissuunnitelmaan sisältyvänä, joten kunnat olivat siihen varautuneet, ja toimeenpanoaika voitiin määrätä päättyväksi jo v. 1962.

Tähän mennessä onkin perustettavaksi suunnitelluissa 59 yleisessä ammattikoulu- piirissä toiminnassa 7 valtion toimesta perustettua keskusammattikoulua, 18 yhden kunnan ja 30 kuntainliiton omistamaa koulua. Viisi kuntainliiton koulua on rakenteilla, neljä yksityisen kunnan ja kolme keskusammattikoulua, kaikki jo osittain toiminnassa.

Kolme nyt yksityisen kunnan koulua yhtyy jo perustettuihin tai vasta perustettaviin kuntainliittojen kouluihin ja yksi perusteilla olevaan valtion keskusammattikouluun. Yhdenoista kuntainliiton kouluhanke on vielä alkuasteellaan. Yleisten ammattikoulujen lopulliseksi määräksi tulee täten 8 valtion keskusammattikoulua, 14 yksityisen kunnan ja 44 kuntainliiton ammattikoulua (sekä Ahvenanmaan ammattikoulu, jonka maapäivät omistaa). Seitsemässä koulupiirissä on joko kielellisistä syistä tai muuten eri omistajilla

T a u l u 1. Oppilasmäärän kehitys ammattikoulutuksen eri aloilla v. 1940—1960.

Koulu	1940	1945	1950	1955	1960	
Valmistavat ammattikoulut ..	3 571	4 082	6 280	9 147	17 008*	
Yleiset ammattikoulut	2 084	2 457	2 014	3 207		
Muut ammattikoulut	238	1 584	1 896	2 738	4 905	
Kotiteollisuuskoulut	2 540	2 198	2 345	2 405	2 531	(59/60)
Kotitalouuskoulut	2 519	2 484	2 590	2 759	3 047	(59/60)

* Nykyiset yleiset ammattikoulut.

kaksi ammattikoulua. Kaikkiaan tulee yleisiin ammattikouluihin suunnitelman mukaan yhteensä n. 31 000 oppilaspaikkaa vuosittain otettavien uusien oppilaiden (tai valmistuvien) kokonaismäärän ollessa n. 13 400 oppilasta.

Muiden varsinaisten ammattioppilaitosten koulutuskapasiteetti on yleisiin ammattikouluihin verrattuna suhteellisen pieni. Teollisuuslaitosten ja ammattienharjoittajain järjestöjen ylläpitämiä kouluja — kunnalliset oppilaskoulut ja keski-koulupohjaiset opistot (5 kpl) mukaan lukien — on nyt toiminnassa 58, niiden koko oppilasmäärä on n. 4 900 ja vuosittain otettujen uusien oppilaiden (esim. syksyllä 1961) n. 2 300. Muiden ministeriöiden kuin kauppa- ja teollisuusministeriön alaisia vastaavaa opetusta antavia ammattikouluja on 11 (pääosana invalidien ammattikoulut) niiden koko oppilasmäärän ollessa n. 1 100 ja vuosittaisen uusien oppilaiden luvun n. 500.

Vuoteen 1965 mennessä voidaan edellä mainittujen muiden ammattikoulujen oppilasmäärien ajatella kohoavan yhteensä n. 8 000:een ja vuosittain otettavien uusien oppilaiden luvun n. 3 500:aan.

Nykyisin pyrkivät myös kotiteollisuus-koulut antamaan osittain samaan ammatilliseen päämäärään tähtäävää opetusta kuin teknillisluonteiset ammattikoulutkin. Kurssit ovat kuitenkin, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, yksivuotisia. Kotiteollisuuskoulujen lukumäärä oli syksyllä 1960 (kiertäviä kouluja lukuun ottamatta) 73 ja niiden oppilasmäärä n. 2 100 (arvio v:lle 1965 n. 2 600). Kotitalousalan kouluja on maataloushallituksen alaisena

48, niiden oppilasmäärä on n. 2 700 (v. 1965 n. 2 900).

Ammattikasvatuksen tarve

Paljonko sitten koulutettuja työntekijöitä tarvitaan eri aloilla? Laskelmia on viime vuosina tehty sekä ammattikoulu-että työvoimaviranomaisten toimesta. Viimeinen laaja-alainen laskelma on opetusneuvos Olavi Isokallion tänä vuonna valmistunut »selvitys maamme työntekijäasteisesta ammattikoulutustarpeesta ja sen jakaantumisesta ammateittain ja koulutusasteittain v. 1960—65».

Tässä tarkasteltujen käsityö-, teolli-

T a u l u 2. Käsityö-, teollisuus- ja ravintotalousammattien peruskoulutustarve (v. 1960) Isokallion mukaan.

Koulutusala	Koulutettuja tarvitaan	Koulu-paikkoja on
Teollisuus ja rakennustyö		
— metallityö	4 740	3 130
— konekorjaus ..	1 785	1 360
— sähköala	630	830
— puhelin ja radioala	445	400
— puutyöala	475	770
— maalausala ..	480	310
— rakennusala ..	2 425	1 395
— ompeluala	775	1 380
— kutomoala	160	45
yhteensä	11 915	9 720
Ravintotalousala		
— ruoanvalmistus	1 315	1 390
— kotitalous	5 780	1 820
yhteensä	7 095	3 210

T a u l u 3. Käsityö-, teollisuus- ja talousalan ammattien erikoiskoulutustarve (v. 1960) Isokallion mukaan.

Koulutusala	Koulutettuja tarvitaan	Koulu- paikkoja on
Teollisuus ja rakennustyö		
— konekorjaus ..	155	95
— hienomekaaninen ala	640	185
— puutyöala	100	70
— saha- ja vaneriteollisuus	195	50
— paperiteollisuus	480	130
— maalausala ..	30	30
— rakennusala ..	185	20
— kaivostyö ja louhinta	220	30
— kemian teollisuus	135	—
— kirjapainoala	610	370
— ompeluala	980	580
— tekstiili- teollisuus	425	70
— nahka-ala	275	65
— elintarvike- teollisuus	755	255
yhteensä	5 180	1 950
Talousala		
— ruoanvalmistus	575	210
— ravintola- palvelu	1 000	405
— kotitalous	105	305
— pesu ja siivous	85	15
yhteensä	1 765	935

suus- ja ravintotalousammattien perus- ja erikoiskoulutuksen tarpeen Isokallio arvioi *taulujen 2 ja 3* esittämällä tavalla.

Peruskoulutuksen vajuus on siten teollisuusammateissa yhteensä n. 2 295 koulutettavaa vuodessa ja talusalalla n. 3 885. Erikoistuvassa koulutuksessa ovat vastaavat vajaukset: teollisuudessa n. 3 230 ja ravintotalusalalla n. 830. Koulupaikkojen kokonaisvajuus on siten teollisuudessa n. 5 500 ja ravintotalusalalla n. 4 700 koulutettavaa vuodessa, yhteensä n. 10 200 vuosi- paikkaa, mikä merkitsisi lisäystä nykyiseen n. 16 200:aan vuosi- paikkaan n. 63 %. Osa tästä vajauksesta on kuitenkin ilmeisesti poistettavissa tehokkaan kurssitoiminnan ja lyhytaikaisen jatkokoulutuksen avulla, joten kiinteiden koulupaikkojen lisätarve saattaa todellisuudessa olla pienempi.

Koulutuksen ja tarpeen vastaavuus: suuret ikäluokat

Valtakunnansuunnittelutoimiston organisoimana ja sille myönnettyjen määrärahojen turvin on parhaillaan valmistumassa ns. suurten ikäluokkien koulunkäynnin mahdollisuuksia koskeva tilastollinen selvitys, jota allekirjoittaneen johdolla suorittaa filmaist. Elisabeth Elfvingen. Siitä on annettu julkisuuteen mm. koulunkäynnin riittävyyttä v. 1960 ja 1965 koskevia ennakoarvioita.

Mainitun tutkimuksen ja siihen liittyvän ennakoarvion perusteella voidaan suorittaa ammattikoulutusmahdollisuuksia valaiseva talousalueittainen vertailu sekä nykyhetkeä koskevana että myös koskien vuotta 1965, jolloin suuret ikäluokat kansoittavat nämä koulut.

Taulussa 4 on verrattu keskenään 15—19-vuotiaitten määriä ja edellä mainittujen alojen ammattikouluissa opiskelevien määriä v. 1960 ja 1965 talousalueittain (sar. 3 ja 4). Siihen on otettu mukaan myös teollisuuden työntekijämäärät v:n 1950 väestölaskennan mukaan (sar. 6).

Isokallion mukaan on tarvittava vuosi- paikkojen lisäys n. 10 200 oppilaspaikkaa. Tätä lisäystä varten tulisi kokonaispaikkamäärän lisäyksen (aikaisempien suhteiden säilyessä 1 vuosi- paikan ja kokonaispaikkamäärän välillä) olla ainakin 16 400, eli ammattikoulupaikkojen kokonaisuuden v. 1965 n. 41 500 n. 36 680:n sijasta. (Pelkästään alkavien oppilaspaikkojen perusteella laskettu paikkaluku kasvaneekin näin suureksi. Elfvingenin laskelmassa on myös opintojen keskeyttäminen, joka ensimmäisenä lukukautena on suurin, otettu huomioon.)

Taulussa 4 on myös tarkasteltu ko. alojen ammatillisissa kouluissa olevien määriä suhteessa 15—19-vuotiaitten määriin (sarake 5), samoin suhteessa talousalueen teollisuus-työntekijäin määriin kyläkin v:n 1950 väestölaskennan mukaan (sarake 7).

Nämä suhteet vaihtelevat yllättävästi. Ensinnäkin voidaan todeta, että nykyisin on koulutusmahdollisuuksia suhteessa ikäluokkiin vähiten Keski-Pohjanmaalla (3.5 %), Pohjois-Pohjanmaalla (4.4 %),

Taulu 4. Ammattikoulujen oppilasmäärä vuonna 1960 sekä ennakkoarvio vuodelle 1965, talousalueittain.

Talousalue	Vuosi	15—19-vuotiaita	Oppilaita ammattikouluissa		Teollisuuden työntekijämäärä v:n 1950 väestölaskennan mukaan	Ammattikoulujen oppilaita %:eina edellisestä
			lukumäärä	%:ina 15—19-vuot.		
1	2	3	4	5	6	7
Uusimaa	1950				102 746	
	60	58 400	3 306	5.6		3.2
	65	78 000	6 179	7.8		
Ahvenanmaa	1950				831	
	60	2 000	104	5.2		12.5
	65	2 100	209	10.0		
Varsinais-Suomi	1950				46 185	
	60	29 000	2 008	6.9		4.3
	65	37 600	2 809	7.4		
Satakunta	1950				27 513	
	60	19 800	2 081	10.5		7.3
	65	25 300	2 401	9.5		
Tammermaa	1950				57 350	
	60	32 000	3 174	9.7		5.4
	65	41 500	4 074	9.8		
Etelä-Häme	1950				34 801	
	60	25 200	2 359	9.4		6.8
	65	33 300	3 002	9.0		
Kaakkois-Suomi	1950				38 719	
	60	27 300	2 761	10.1		7.1
	65	35 600	3 476	9.7		
Etelä-Savo	1950				16 345	
	60	21 000	1 352	6.4		8.2
	65	27 100	1 983	7.3		
Pohjois-Karjala	1950				9 137	
	60	20 300	928	4.5		10.2
	65	26 400	1 315	5.0		
Pohjois-Savo	1950				11 533	
	60	20 800	1 084	5.2		9.4
	65	27 700	1 446	5.2		
Keski-Suomi	1950				19 977	
	60	21 900	1 194	5.4		6.0
	65	29 600	2 000	6.7		
Etelä-Pohjanmaa	1950				31 427	
	60	33 200	1 795	5.4		5.7
	65	41 900	2 765	6.6		
Keski-Pohjanmaa	1950				8 889	
	60	20 200	701	3.5		7.9
	65	25 500	1 338	5.2		
Kainuu	1950				3 490	
	60	9 700	458	4.7		13.0
	65	13 600	740	5.4		
Pohjois-Pohjanmaa ..	1950				9 771	
	60	15 200	675	4.4		7.6
	65	21 600	1 371	6.3		
Lappi	1950				8 408	
	60	17 200	952	5.5		11.4
	65	25 800	1 572	6.1		
	1950				427 122	
Koko maa	1960	373 400	24 892	6.65		5.8
	1965	493 400	36 680	7.42		

Pohjois-Karjalassa (4.5 %) ja Kainuussa (4.7 %). Mutta myös Pohjois-Savo (5.2 %), Etelä-Pohjanmaa (5.4 %), Keski-Suomi (5.4 %), Lappi (5.5 %) ja Uusimaa (5.6 %) ovat huomattavasti alle koko maan keskiarvon (6.65 %). Eniten on koulutusmahdollisuuksia ikäluokkaa kohti Satakunnassa (10.5 %), Kaakkois-Suomessa (10.1 %), Tammermaalla (9.7 %) ja Etelä-Hämeessä (9.4 %). Mutta riittävyttä voidaan arvioida myös teollisuuden työntekijämäärien perusteella, joskaan luvut eivät ole yhtä yksinkertaisessa riippuvaisuussuhteessa, sillä teollisuuden eri alat tarvitsevat suhteellisesti eri määriä ammattiväkeä. Keskimääräislukujen perusteella arvostellen on valmistuvien ammattimiesten vajuus suurin Uudellamaalla, jossa koulutettavia on vain 3.2 % teollisuuden työntekijämäärästä. Seuraavaksi heikoin alue on Varsinais-Suomi (4.3 %), sitten Tammermaa (5.4 %), edelleen Etelä-Pohjanmaa (5.7 %) ja Keski-Suomi (6.0 %). Nykyiseen teollistumisasteeseen nähden on ilmeisesti ylituotantoa ainakin Kainuussa (13.0 %), Ahvenanmaalla (12.5 %), Lapissa (11.4 %) ja Pohjois-Karjalassa (10.2 %).

Ennustetun kehityksen mukaan on absoluuttisesti suurin koulutuslisäys Uudellamaalla (2 863 koulupaikkaa), mikä korrotaisi koulutusosuuden v:n 1950 teollisuustyöntekijäin määrään verrattuna n. 6 %:iin (eli vähän yli maan nykyisen keskiarvon 5.8 %). Seuraavaksi suurin absoluuttinen lisäys on odotettavissa Etelä-Pohjanmaalla, eli 970 koulupaikkaa, Tammermaalla 940, Keski-Suomessa 806 ja Varsinais-Suomessa 801. Pienimmät lisäykset ovat ennusteen mukaan Kainuussa 135 paikkaa, Satakunnassa 320, Pohjois-Savossa 362 ja Pohjois-Karjalassa 387 koulupaikkaa.

Suunnitellut toimenpiteet

Näyttää siltä, että ammatillisen koulutuksen epätasainen jakaantuminen toisaalta tuotantoelämän työvoimantarvetta ja toisaalta myös nuorison koulutustarvetta ajatellen olisi epäkohta, joka olisi tavalla

taikka toisella korjattava. — V:n 1958 ammattikoululaki ottaa säännöksissään ensisijaisesti huomioon nuorison koulunkäyntitarpeen, joskin kuntien varattavaksi säädetty oppilaspaikkamäärä saattaa olla alhainen. Kunnat ovat kuitenkin usein — ja erityisesti teollisuusalueilla — olleet valmiit ylläpitämään jopa velvoitukseen nähden moninkertaisiakin määriä. Maa-laiskunnalle on kuitenkin tähän asti sallittu vain 3-kertainen paikkavaraus. — Toisaalta näyttää kuitenkin siltä, ettei tämän lain nojalla yksin saavuteta sitä joustavuutta, mikä ammattikoulutuksen paikallisessa ja alueellisessa hoitamisessa on tarpeen. On harkittava, onko lakia jollakin tavalla täydennettävä, jotta tasapaino aikaansaataisiin, vai onko käytettävissä muita keinoja.

Eräs harkittu keino on oppisopimuslain uudistaminen. Sen perusteella tulisi ilmeisesti voida hoitaa teollistuneilla alueilla ilman koulutusta työelämään siirtyneiden nuorten valmentaminen ammattiin sekä antaa kehittymisen edellytykset muualta siirtyneelle jo hiukan vanhemmalle työntekijäainekselle. Oppisopimuslain tämänhetkisestä uudistamisesta onkin nyt komitean ehdotus, joka lähiaikoina joutunee käsiteltäväksi.

Toinen täydennyskeino on ammatillinen kurssitoiminta. Se on viime vuosina saavuttanut suhteellisen suuret mittasuhteet. Sen keskuspaikkoja ovat olleet erityisesti Etelä-, Keski- ja Pohjois-Pohjanmaa, joissa varsinaisen koulumuotoisen ammattikoulutuksen osuus taulun 4. mukaan on suhteellisesti vähäisintä. On ehkä harkittava näille alueille perustettujen kurssikeskusten muuttamista vakinaisiksi ammattikouluiksi, elleivät perusteilla ja rakenteilla olevat koulut vielä tarvetta tyydytä. (Etelä-Pohjanmaalla on kolme pysyvää kurssikeskusta, Keski-Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla kummassakin yksi, muualla maassa yhteensä kolme).

Kokonaisuudessaankin kaippaa kurssitoiminnan järjestely ja sen liittäminen kunnalliseen ammattikoulutoimintaan perusteellisen selvityksen.